

bár az alkalmazott megoldás – amely később akár fel is számolható – nagyban hozzájárult a házasság megszilárdulásához.

Nem ártana a költségvetés növelése, de a városi könyvtár 32,4 millió dolláros és az egyetemi könyvtár 6,8 millió költségvetésének együttes használata növeli a hatékonyságot. Az előbbi forrásainak csak 12%-át fordította beszerzésre, az utóbbi 22%-át. Az előbbi 356 fős, az utóbbi 82 fős személyzete együttesen ütőképes csapatot jelent, amelynek 35%-a szakképzett könyvtáros.

A kísérlet olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy alapjaiban megváltoztatta a város és az egyetem viszonyát. Most mindkét fél azon gondolkodik, miképpen működhetne szorosabban együtt más közszolgálatok terén is.

A campusokon működő egyetemi könyvtárak ki-egyenlítő szerepet töltenek be a lakosság különböző csoportjai között. Ha valaki igazán törődik az emberek nincstelenségéből való kiemelkedésével, aggodalommal szemlélheti, ha a köz- és felsőoktatási könyvtárak évről évre hátrább szorulnak. E könyvtárak együtt járulhatnak hozzá az esélyegyenlőség megteremtéséhez, a demokráciához. Ehhez új modellekre van szükség, olyanokra, mint a San José-ban alkalmazottra, amely a magától értetődőnek vett, s ezért különösebb figyelemre nem méltatott könyvtárat San José ékkövévé tette.

/BERRY III, John N.: Library of the year 2004: the San José model. = Library Journal, 2004. <http://www.libraryjournal.com/index.asp?layout=articlePrint&articleID=CA423793>

(Papp István)

Digitális megőrzési projekt Németországban

A digitális megőrzés mint közös feladat

A német Kutatási és Oktatási Minisztérium által 800 ezer euróval támogatott Szakértői hálózat a digitális források hosszú távú tárolására (*Network of Expertise in long-term STORAGE of digital Resources = nestor*) nevű projekt 2003 júniusában hat intézmény közös kezdeményezéseként indult. A hosszú távú megőrzésben különböző szerepet játszó partnerek a következők voltak:

- Német Nemzeti Könyvtár (Die Deutsche Bibliothek) – a projekt vezetője,
- Göttingeni Állami és Egyetemi Könyvtár (Staats- und Universitätsbibliothek),
- Humboldt Egyetem Számítástechnikai és Médiaszolgálat és Egyetemi Könyvtár (Humboldt-Universität, Berlin),
- Bajor Állami Könyvtár (Bayerische Staatsbibliothek, München),
- Múzeumi Információs Intézet (Institut für Museumskunde, Berlin),
- a Bajor Állami Levéltár főigazgatósága (Die Staatlichen Archive in Bayern).

Mint a legtöbb országban, Németországban is a digitális források megőrzése napjaink egyik fontos feladata lett. Bár már korábban is komoly figyelmet fordítottak a fizikai hordozók megőrzésére, mint amilyen a CD-ROM, a digitális kiadványok (pl. elektronikus könyvek, digitális disszertációk, weboldalak) hosszú távú tárolására még nem alakult ki megfele-

lő technológia. Németország szövetségi felépítéséből és a tudományos és kulturális tevékenység tartományi szintű felelősségből következik, hogy sikeres megoldást csak összefogással lehet elérni.

2000-től kezdve folytak a tárgyalások a digitális információk hosszú távú archiválásáról, többek között a könyvtári hálózaton belül is. Korábban a figyelem középpontjában a szabványok használata, és az alkalmazásukhoz szükséges feltételek elemzése állt. Ilyen munka volt, amelyet a Digitális Könyvtári Fórum Tervezési Projekt (*Digital Library Forum Planning Project*) keretében a német Oktatási és Kutatási Minisztérium megbízásából végeztek. A digitális könyvtár jövőjét 2010-ig vizsgálták, beleértve a felhasználók változó igényeit, a szükséges infrastruktúrát és a működéshez szükséges technológiát, illetve szervezetet. A végeredmény néhány kiválasztott szakterületre vonatkozó stratégiai terv lett, amelyek között a hosszú távú megőrzés fejlesztése is helyet kapott.

A fentiek nyomán 2002-ben megalakult a *nestor* munkacsoport, amelynek feladata a digitális dokumentumok hosszú távú megőrzésének és elérhetőségének fejlesztésére irányuló munkák koordinálása. Első feladatként az alkalmazásra orientált projekteket tűzték ki az alábbi témakörökben:

- *Általános problémák:*
 - a digitális objektumok gyűjtése és megőrzése (válogatási szempontok, megőrzési politika),

- a kritériumok meghatározása a letéti helyek számára,
- együttműködési modellek kidolgozása.
- *Digitális objektumok előállítási folyamata:*
 - az előállítás és a hosszú távú megőrzés közötti lehetséges ellentmondások elemzése,
 - a meglévő dokumentummodellek dokumentálása, ajánlások kidolgozása a hosszú távú megőrzéshez szükséges szabványos modellekre,
 - a digitális objektumok azonosító rendszere stb.
- *A digitális objektumok átvitele:*
 - az objektum adatai és metaadatai,
 - az átviteli protokollok és az együttműködés,
 - a különböző dokumentumtípusok, pl. dinamikus publikációk kezelése.
- *A digitális objektumok hosszú távú megőrzése:*
 - a letéti rendszer tervezése és a mintaüzem indítása (legjobb működő modellként az OAIS-t választották),
 - jogosítások,
 - a felhasználói interfészek funkcionális követelményei,
 - a digitális objektumok azonosítási rendszerei stb.

A tartalmat érintő kérdések

A *nestor* fő céljait az alábbiakban foglalták össze:

1. *A figyelem növelése* (a múzeumok, levéltárak és könyvtárak állományainak hosszú távú megőrzésére, az információ terjesztése a politikusok körében).
2. *Információs hálózat létrehozása.*
3. *Együttműködés nemzeti és nemzetközi intézményekkel* (nemzeti szintű együttműködés a könyvtárak–levéltárak–múzeumok között, valamint a szükséges technikai eszközöket fejlesztő és gyártó intézményekkel).
4. *A stratégiák összehangolása* (a kulturális ágazaton belül egy interdiszciplináris fórum életre hívása a stratégiák és a fejlesztések koordinálására).
5. *A hosszú távon működő szervezeti modell kidolgozása* (a *nestor* projekt befejezésekor a résztvevők egy hosszú távú szervezeti modell koncepcióját is meg fogják valósítani).

A fenti célok eléréséhez a következő témákban készülnek szakértői jelentések:

1. Elektronikus folyóiratok. A tudományos könyvtárak számára fontos, hogy ezt a kedvelt publikációs műfajt hosszú távon meg tudják őrizni. A

jelentések a minőségre, a műszaki szabványosításra, az adatátvitelre stb. fognak összpontosítani.

2. A multimédia objektumok hosszú távú megőrzésének perspektívái.
3. A nemzeti hosszú távú megőrzési stratégia kidolgozása.
4. A hosszú távú megőrzés és a jogi kérdések.
5. A meglévő kutatási adatok helyzetének és a kutatómunkákból kapott kiinduló adatoknak a tanulmányozása abból a szempontból, hogy milyen követelmények és alkalmasság kell az archiválhatóságukhoz vagy rendelkezésre bocsátásukhoz Németországban.
6. A meglévő archiváló rendszerek összehasonlítása.
7. Digitalizálás és a digitális anyagok megőrzése a német múzeumokban.

A szakértői jelentéseket a projekt egyik résztvevője koordinálja. Ezenkívül a projekt ideje alatt minden közreműködőnek öt munkacsomagot kell összeállítania, amelyekkel be tudják majd mutatni a konkrét ajánlásokat, kézikönyveket és a legjobb módszereket. Az öt csomag tervezett tartalma:

- Fejlesztési kritériumok a megbízható digitális archívumokhoz
- Ajánlások az archívumok hitelesítési (certification) eljárásaira
- Ajánlások a digitális források archiválásához szükséges állománygyarapítási politikára és válogatási kritériumokra
- A munkamenet kialakítása a digitális források hosszú távú megőrzésére a múzeumokban
- Koncepció kidolgozása a hálózat hosszú távú szervezetére és a projekt befejezése utáni információs fórum működtetésére

A német hálózat

A hálózat a szakértők, tapasztalatok, partnerek, érdekelt intézmények együttműködésére épül. Elsődleges célok:

A hálózat közös honlapjának fejlesztése

Információs platform fejlesztése

A platform a következő modulokból áll:

- Téma szerinti keresésre szolgáló *kapu*: a digitális megőrzésről szóló német, osztrák és svájci információk keresésére szolgál, téma és dokumentumtípus szerinti böngészést tesz lehetővé (<http://nestor.sub.uni-goettingen.de>);

- **Szakértői adatbázis** (a cikk írásakor még nem készült el);
- **Szemlék** (<http://nestor.sub.uni-goettingen.de/review/>): a munkacsoportok és a felkért szakértők itt helyezhetik el áttekintő tanulmányaikat. A szemlék jegyzékének összeállítására egy gomb szolgál, másrészt téma szerinti keresés esetén a találatoknál jelzik, hogy tartozik-e hozzá szemle;
- **Hírek** (<http://nestor.sub.uni-goettingen.de/news/>): elsősorban a nemzeti és nemzetközi szintű eseményekről fog tájékoztatni, archiválva lesz, és később kereshető is;
- **Katalógus** (http://nestor.sub.uni-goettingen.de/new_entry/): a téma szerint kereshető adatbázisba vitt új rekordok jegyzéke; a későbbiekben figyelőszolgálatot terveznek hozzá;
- **Hírlevél** (<http://nestor.sub.uni-goettingen.de/newsletter/>): a tervek szerint 2-3 havonként fog megjelenni;
- **Naptár** – tulajdonképpen rendezvénynaptár, amely a tematikus adatbázisból automatikusan készül.

A szolgáltatások mindegyike kétnyelvű lesz (német és angol), és a nemzetközi szabványokra épül.

Kommunikációs platform fejlesztése

A kommunikációs platform projektben részt vevők és az érdeklődők közötti kétirányú kommunikációra szolgál (különböző témákban működő munkacsoportok létrehozása és megfelelő infrastruktúrával való ellátása). A levelezőrendszer a Humboldt

Egyetemen működő Sympa szerverre épül, indokolás a *nestor* hírlevél terjesztése, vitafórum és a projektben részt vevők elérésének biztosítása a feladata. A munkacsoportok támogatására egy TikiWiki rendszert helyeztek üzembe. A platform címe: <http://www2.hu-berlin.de/nestor>, a résztvevőkkel az info@langzeitarchivierung.de címen lehet kapcsolatot teremteni.

Nemzetközi együttműködés

A tervek szerint a *nestor* bekapcsolódik a nemzetközi együttműködésbe is, ezért kétnyelvűek a szolgáltatásai. Már folyik a munka a PREMIS (PREservation Metadata Implementation Strategies, <http://www.oclc.org/research/projects/pmwg/>) munkacsoport keretében, amelynek célja ajánlások kidolgozása, és a tapasztalatok bemutatása a hosszú távú megőrzéshez szükséges metaadatok implementálása terén. Együttműködést terveznek más nemzeti szintű projektekkel, pl. a téma szerinti kapu és a hasonló célú ausztrál PADI kapu között, valamint nemzetközi projektekkel, mint amilyen az Erpanet vagy a DELOS.

/DOBRATZ, Susanne–NEUROTH, Heike: Nestor. Network of Expertise in Long-term STORage of Digital Resources – A digital preservation initiative for Germany. = D-Lib Magazine, 10. köt. 4. sz. 2004. <http://www.dlib.org/dlib/april04/dobratz/04dobratz.html/>

(Viszocsek Eszter)

A digitális tájékoztatás és a német könyvtárak

A digitális tájékoztatás *Németországban* még gyermekcipőben jár, az utóbbi néhány évben indult csak fejlődésnek. Az amerikai, angol és skandináv gyakorlat jóval előbbre tart.

Az USA-ban az elektronikus levélben végzett tájékoztatás gyakorlata az 1980-as években alakult ki. A webes űrlapok már jóval több lehetőséget kínálnak: a használatnak előre meghatározott mezőket vagy kategóriákat ajánlanak fel, bár nem mindig szívesen vállalkoznak ezek kitöltésére. A valós idejű, szinkron referenz az internetes csevegésre szolgáló szoftverrel vált lehetségessé (ez elsősorban a fiatalok tetszését nyerte el; tudományos mélységű kérdések megválaszolására és dokumentumok továbbítására kevésbé alkalmas). A

webes ügyfélszolgálatokat eredetileg az elektronikus kereskedelem céljaira hozták először létre; itt választani lehet az e-postai, a webes űrlappal vagy a „csevegő üzemmódban” való ügyintézés között. Interaktív együttműködési lehetőségeket alakítottak ki (pagepushing, közös böngészés, fájltranszfer), videokonferenciával is kísérleteztek, és ma már a VoIP (Voice over Internet Protocol) technológiát is használják, amelyet a használók szívesen fogadtak (a kérdést itt be sem kell gépelni), viszont jelentős hardverkiegészítést igényel.

A német könyvtárosok érdeklődése csak az 1960-as évek végén fordult a tájékoztatás felé. Az 1970-es évek szakmai vitái elméleti kérdéseket tárgyaltak. A tájékoztató szolgáltatások fejlesztésének